

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1993 m. birželio mėn. 26 d. / June 26, 1993

Nr. 122(24)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Paryžius ir Vilnius

— kultūrinės politikos beiėškant

Kai Paryžiuje pernai prasidėjo lietuvių kultūros festivalis, Jack Lang ir Darius Kuolys buvo Prancūzijos bei Lietuvos kultūros ministrai. Festivaliui baigiantis, ant ministrų kėdžių jau sėdi kiti asmenys.

Abiejų ministrų nuopolio priežastys politinės — socialistų partijos pralaimėjimas Prancūzijoje, LDDP pergalė Lietuvoje. Nors jų karjeros ir profilai labai skirtingi, su jų vardais siejami svarbūs klausimai: Kokių vaidmenį valdžia turėtų vaidinti kultūros formavime? Ir — kokia turėtų būti valstybės kultūrinė politika?

Lietuvos kultūrininkams Prancūzijos kultūrinės politikos modelis tebėra labai patrauklus. Tebevyti tradiciniai Vidurio-Rytų Europos intelektualų sentimentai Paryžiuje. Imponuoja buvusios Mitterand'o valdžios finansinė parama kultūrai — šių metų Kultūros ministerijos biudžetas 2 milijardai 300 milijonų dolerių. Lietuvišką savimeilę glosto Jack Lang'o dėmesys lietuvių kultūrai ir jo dosnumas. Kodėl tad buvusio Kultūros ministro nemėgsta tiek daug prancūzų?

Pasiklausykime pagrindinio jo kultūrinės politikos kritiko argumentų. Savo knygoje *Kultūrinė valstybė (L'Etat culturel)*, Marc Fumaroli tvirtina, kad kadaise pasauliui kelią švietusi Prancūzijos ir Paryžiaus kultūra šiandien „serga vėžiu“. Humanistinė kultūra, dialogas ir akistata vis labiau užleidžia vietą falšyvoms „kultūrinės valstybės“ vertybėms. Kultūros vairotojų pavyko prancūzų tautai įpiršti, kaip „moderniosios kultūros esmę“, neva egalitarinius, bet iš tikrųjų, pretenzingus, paviršutiniškus ir tuščius projektus.

Anot Fumaroli, Jack Lang'o didysis planas buvo atrasti „trečią kultūrinį kelią“ tarp Rytų ir Vakarų ir Prancūziją paversti šviesiu pavyzdžiu Trečiojo pasaulio kraštams. Prieš dešimt metų Lang paskelbė karą amerikiečių „kultūriniam imperializmui“, kuris dabar grobia „pačią sąmonę, galvoseną, gyvenimo būdą“. Tačiau, teigia knygos autorius, Paryžiuje Lang'o kultūros ministerija prancūzų publikai piršo jau į šiukšlyną išmestas amerikiečių popkultū-

ros nuolaužas. Prancūzijos valstybė tapo Amerikos „reklaminės kultūros“ europinė tąsa, sterilios ir sukomercintos kultūros pakaitalu meninei kūrybai. Taip, remiantis prancūzų ir socialistų principais, politinė kairė sukūrė neokomercinį monstrą, kuris nustelbė spontaniškumą ir sveiką protą.

Ir taip, rašo Fumaroli, padėtis Prancūzijoje tapo blogesnė, negu Amerikoje. Patys amerikiečiai esą rimtai nežiūri į Disneyland'ą ar panašias vietas. Bet prancūzai tikrai tiki, kad jų Kultūros ministerijos estetinė naujakalbė esanti tikra tiesa.

Jack Lang'o gerbėjai, kurių dauguma yra rinkimus pralaimėjusių prancūzų socialistų partijos šalininkai, atsikerta, kad jo kultūrinė politika iš pašaknų pakeitė visą Prancūzijos kultūrinį gyvenimą. Jis pradėjo rimtą švietimo reformą. Prancūzijos filmo pramonė buvo apsaugota nuo žlugimo. Provincijoje užderėjo teatrai, muziejai ir bibliotekos, tuo sumažinant tradicinę Paryžiaus kultūrinę viešpatiją. Paties Lang'o žodžiais, jis „pasėjo sėklą“. Kultūros sumenkinimas valstybės rankomis ar „aukso amžius“? Tokius aistringus nesutarimus paliko buvęs Prancūzijos kultūros ministras. Dabartinė konservatyvioji vyriausybė jau pradėjo keisti šalies kultūrinę politiką. O Lietuva tebeieško tokios politikos modelio.

Marc Chagall „Bonjour Paris“

Vincas Mykolaitis mano ir kitų atsiminimuose

JUOZAS MASILIONIS

Mano atsiminimai
apie Putiną

Kai aš nuvykau į Kauną Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakultete studijuoti lietuvių literatūros ir kalbos, pagrindiniu mano profesorium tapo Vincas Mykolaitis-Putinas, jau dešimtį metų dėstęs šiame universitete, iš jų jau ketverius Humanitariniame. Putiną pažinau, kaip ir daugelis mano kartos, pirmiau negu jį pamaciau. Gimnazijos literatūros kursan dar jis nebuvo įtrauktas, taigi klasėje nedėstytas. Kadangi buvau „knygų graužikas“, tai dar gimnazijoje buvau perskaitęs visus ligi tol išleistus jo raštus, kurie tilpo I ir II tome, taigi buvau perskaitęs „Raudonuosius žiedus“, „Kunigaikštį Žvainį“, „Valdovo sūnų“, pesimistinius „Tarp dviejų aušrų“ eilėraščius, matęs jo nuotrauką *Vainikų* antologijoje, žinojau, kad 1927 metais Palangoje buvo suvaidinta jo „Nuvainikuotoji vaidilutė“, o, bebaigdamas gimnaziją, perskaičiau tik ką išėjusį *Alturių šešėly* I ir II tomus.

Žinojau, kad jis kunigas, bet, matydamas jį nuotraukose nekunigiškuose drabužiuose, nesistebėjau, nes prie tokio kunigo, ne dėvino kunigiškų drabužių, aš užaugau savojoje Panevėžio berniukų gimnazijoje. O toks kunigas buvo Julijonas Lindė Dobilas, mano direktorius ir mano įtakingiausias literatūros mokytojas. Tokie įtakingiausi mokytojai, istojus į universitetą, liko penkeriems metams profesorius Vincas Mykolaitis-Putinas.

Kaip jis atrodė gyvas, susitikus koridoriuje ar matant auditorijoje? Truputį, o gal net dešimt metų vyresnis, negu matytas iš *Vainikų* antologijoje idėtos nuotraukos, truputį vyresnis, negu jį matome šių „Pavasario dienų“ plakate. Poeto ir profesoriaus išvaizdai aprašyti pasinaudosiu kan. Mykolo Vaitkaus atsiminimais: „Vyras puikiai nuaugęs, aukštesnis už vidutinį. Formą galvą nešas tiesiai. Vėslus tamsių plaukų kūgis. Akys veizdi rimtai, net rūšiai. Veidas liesas, pailgas. Lūpos rimtai sučiauptos. Šypsas ne dažnai jomė pražysta: užtat kai pražysta, tai žavi žiūrovą, ypač žiūrovę. Visas stotas bei išvaizda — gimusio princio, oriai didingo ir maloniai estetiško“ (Donata Mitaitė, *Atsiminimai apie Vincą Mykolaitį Putiną*, Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, 1992. P. 156. (Dar reikėtų pridėti, kad visada rengdavosi gražiai: puikus kostiumas, gražūs marškiniai, kaklaraistis, visuomet

rūpestingai nusiskutęs. Toks atėdavo ir į auditoriją. Ateina į pilnutelę klausytojų didžiulę auditoriją, užlipa ant katedros, iš kišenės ar portfelio išsitraukia paskaitą ir skaito, retkarčiais tepakeldamas akis nuo teksto ir pažiūrėdamas į auditoriją. Skaitė neskubėdamas, kiekvienas jo žodis buvo pasvertas, apgalvotas, sakinyje nudailintas. Kartais atitrūkdavo nuo teksto ir įterpdavo vieną kitą sakinį be teksto.

Priešingybė Mykolaičiui-Putiniui buvo Vincas Krėvė. Jis, maziukas, niekada nesėdavo, ne jokio raštelio neturėdavo, ne skaitė, o čiulbė čiulbėdavo, ciuodamas tekstą po teksto, eilėraščių po eilėraščių, ypač kai kalbėjo apie rusų ar lenkų literatūrą. Jei juos abu palyginsime, tai, mano nuomone, Mykolaitis skaitė monotoniškiau, bet žymiau giliau.

Mykolaitis-Putinas turėdavo nuo keturių ligi šių savaitinių paskaitų ir du seminarus. Seminarai pradėdavo lankyti maždaug nuo antrųjų metų. Kas tie universitetiniai seminarai? Tai, sakyčiau, lyg ir literatū susirinkimai: vienas parašo referatą, kitas koreferuoja, kritikuoja. Seminarai būdavo dviejų laipsnių: proseminaras, paskui seminaras. Reikėdavo pas Mykolaitį pereiti proseminarą ir seminarą. Kartais profesorius atnešdavo daugybę temų ir leisdavo pačiam pasirinkti. Nepasirinkus savanoriškai, tekdavo imti likusią. Proseminarui buvo mažesni reikalavimai, o seminaro darbas praplečtas, pagilinė dažniausiai paversdavome diplominiu darbu, jei profesorius tam pritardavo. Seminarai jau ne tokia oficiali nuotaika ir ryšiai tarp studento ir profesoriaus. Jis tada atsisėdavo į studentų suolą, o referatą skaitė užlipdamas į katedrą. Aš seminare skaičiau referatą apie savo buvusio mano direktoriaus Julijono Lindės Dobilo kūrybą. Užsiminiu ten, kad turiau sudaręs to rašytojo raštų (grožinės kūrybos ir straipsnių, išmėtytų daugybėje laikraščių ir žurnalų) bibliografiją. Profesorius paprašė jam tą bibliografiją paskolinti. Tada nebuvo dar xerox'ų, tai dailiai perrašęs kito seminaro metu jam įteikiau, jo jis po kurio laiko man grąžino. Tai tik tie du artimesni ryšiai su profesoriumi ir tebuvo.

Seminare teko būti ir astrolo jvykio liudininku. Vienas studentas, kurio pavardės dabar nebepaminu, pradėjo skaityti savo referatą apie Maironį šiais žodžiais: „Vincas Mačiulis Maironis“... Tuo ir pasibaigė: kad šoko profesorius iš suolo visas išsraudęs: „Kaip, kaip? Vincas? Sėsk, užtek...“

Tuo laiku išėjo Mykolaičio-Putino mokslinis veikalas, sakyčiau, jo paskaitų santrauka, *Naujosios lietuvių literatūros istorija*, I dalis. Seminaro metu kai kurie studentai užklausė, kada bus išleistas II dalis. Žinojom, kad tekstai parengti, nes visą kursą buvome išklausę, o, kaip minėjau, skaitydavo ne iš atminties, o iš teksto. Atsakymas buvo: „Dar per anksti, antroje dalyje nagrinėjami rašytojai daugiausia dar tebegyvi“. Rankraštis, atrodo, žuvo karo metu, antrosios sovietinės okupacijos pradžioje. Turbūt kareiviai, apsigyvenę jo bute, panaudojo prakuram.

Justinas Vienožinskis

Vincas Mykolaičio-Putino portretas, 1941
Drobė, aliejus, 92 cm x 75 cm

Senąją lietuvių literatūrą dėstė Mykolas Biržiška. Jis daugiausia nagrinėdavo istorinių pobūdžių: kada knyga išėjo, kiek ir kada kitos laidos buvo išleistos. O turint pasiemus pagrindinę šaka literatūrą, ją visą reikėdavo laikyti vienu metu, per diplominius egzaminus. Per juos dalyvaudavo dekanas, profesorius Pranas Skardžius istorinei lietuvių kalbos gramatikai ir vienas iš literatūros profesorių: arba Mykolas Biržiška, arba Mykolaitis, dažniausiai vienas po kito. Bet atspėk, kad gudrus, kuris: žinojom, kad Biržiškai reikės datas žinoti, o Mykolaičiui — mokėti nurodyti veikalų estetinę pusę. O per mano egzaminus atėjo abu: Biržiška kaip fakulteto dekanas, o Mykolaitis kaip dalyko egzaminatorius. Po egzaminų paprastai profesoriai pasveikindavo. Tai ir buvo pirmas ir paskutinis su profesorium pasisveikinimas, paduodant vienas kitam ranką.

O dabar pažiūrėkim, ar Mykolaitis-Putinas buvo tik profesorius, tik princas, ar ir žmogus su savo rūpestiais ir kartais bėdomis.

Tėviškė ir tėvai

Vincas Mykolaitis gimė 1893 m. sausio 6 d. Pilotiškių kaime, Gudeikių valsčiuje ir parapijoje, Mari-

jampolės apskrityje. Kur, tiksliau kalbant, tie Pilotiškių ir Gudeikių kaimai yra? Pilotiškių kaimas yra trys kilometrai į šiaurę nuo Gudeikių miestelio, taigi — netoliese. Matuojant atstumą į kitus didesnius ir visai Lietuvai žinomus miestus, juos galima laikyti lyg ir vienu vienetu. Abi šios vietovės yra maždaug pusiaukeleje tarp Marijampolės ir Prienų. Į Marijampolę apie 23 km, į Prienus apie 18. Kiek arčiau, apie 13 km, Balbieriškis. Mykolaičio tėviškė — rytinis Suvalkijos pakraštys, čia pat besiribojas su Dzūkija.

Pilotiškių kaimas, kun. Mykolas Krupavičiaus, kilusio iš gretimos Ilgiaukos parapijos, liudijimu, yra toks, „kokių Lietuvai turėjo šimtų — nei istorinių paminklų, nei ypatingo gamtos grožio, nei patogumų. Pilotiškių užkampis. Žemė vidutinė. Ūkininkai gyvena pušetinai. Ūkininkai Putino tėviškės sodyba ant kalvelės, trobesiai gražūs. Iš tolo matyti tvarkingo ir rūpestingo ūkininko ranka“ (*Atsiminimai*, 102). Sodybai negailėta ploto, pastatai nebuvo glaudinami vieni prie kitų, kieme daug erdvės. I pietų pusę nuo gyvenamo namo buvo užveistas nemažas sodas, pakelės apsidotos ir nevaisiniais medžiais. Pagal ano meto gyvenimo standartą naujoji sodyba atrodė moderni (*Atsiminimai*, 26). O tą sodybą sukūrė ir pastatė ne kas kitas, o Juozas Mykolaitis, Putino tėvas su savo tėvu, poeto seneliu, tuoj po 1885 metų, kai

kaimas buvo iškirstytas į vienišius.

Gražiai sutvarkęs savo ūkį, Juozas Mykolaitis, būdamas 26 metų, 1891 metais vedė Magdalėną Garbutę, 22 metų amžiaus iš Amalviškių kaimo, gretimos Daukšų parapijos.

Magdalena Mykolaitytė-Slavėnienė taip apibūdina savo tėvus: „Tėtė — vidutinio ūgio, stambokas, sveikos išvaizdos, apušviesiais plaukais, aukštos kaktos, mėlynų akių, nedidelės nosies, vešliais ūsais... Mama — aukšta, plona, visada kiek liguista, tamsiaplaukė; nelabai taisyklingu veido bruožų: kiek stambia nosim, per siauromis lūpomis, tačiau gražiomis, kaip ir tėtė, mėlynomis akimis“ (*Atsiminimai*, 32). Tėvas, kilęs iš baudžiauninkų šeimos, bet pats baudžiauninku jau nebebuvo, „buvo kieto charakterio, atkaklus, dažnai šierštokas, bet ambicingas, visomis jėgomis siekias šeimai gero, siekias tam tikros aukštumos“ (*Atsiminimai*, 27, 28). Motina, kilusi iš laisvųjų valstiečių. Visoje jos giminėje buvo galima jausti lyg kokį dvasinį aristokratiškumą. Buvo nekalbi. „Ji geriau patylės, paklausys, ką kiti kalba. Apie save ir savo šeimą kalbėti jai būdavo lyg ir nedrasu, o jei kada prisiedavę daugiau ką pasakoti, varžydavosi, rausdavo“ (*Atsiminimai*, 30). Kąžė Mykolaitytė, poeto brolio dukte, štai ką pasakoja: „Mykolaičių giminė buvo būdingas užseneliu, tuoj po 1885 metų, kai

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

Kultūrinė politika — Lietuvoje ir Prancūzijoje • Vincas Mykolaičio-Putino šimtmečiui: atsiminimai apie jį ir jo eilėraščiai
• Kultūrinė kronika • Nuomonės ir pastabos

Vincas Mykolaitis-Putinas atsiminimuose

(Atkelta iš 1 psl.)

darumas. Tą pasakojo ir mano mamytė. Kada ji atiteko į Mykolaitių namus, sako, buvo labai nustebsi tokių didelių šeimos uždarumų. Šeimoje vyravo kažkokia neįprasta atmosfera. Nebuvo to gimnastės ryšio, kuris jungtų visus vienos šeimos narius. Kiekvienas buvo savaip užsidaręs, tylus, lyg bijodamas žodį pratariti. Neduok, Dieve, jei prie stalo valgant kas nors išdrįstų ką nors šmaikštesnio pasakyti, tuoj gali likti nevalgęs. Tėvas tuoj išbardo (Atsiminimai, 51).

Tačiau samdiniams būvę geri, gerai duodavę valgyti, mieliai pas Mykolaičius eidavę tarnauti, o kalbinami pasilikdavo kitiems metams.

Tai tokioje aplinkoje, tokioje šeimoje prieš šimtą metų gimė mūsų minimas poetas Vincas.

Mykolaitių vaikai

Juozas ir Magdalena Mykolaitiai susilaukė gausios šeimos: šešių berniukų ir trijų mergaičių. Vincas pirmgimis, vyriausias. Šeimos narių liudijimu, poetas ir savo išvaizda, ir būdu buvo panašesnis į motiną. Užaugo tik septyni: vienas berniukas, gimęs po Vincą, mirė metų ar dvejų, viena mergaitė mirė 19-os metų. Iš gausios šeimos mokėsi tik du: Vincas ir Magduta, penkiolika metų jaunesnė už Vincą, kuris ją į mokyklą leido ir globojo. Tėvai mėgino leisti jį mokslus ir jaunaisiais sūnų, bet jis į mokslus nebuvo linkęs ir grįžo į kaimą. Asmeniškai teko pažinti Vincą Mykolaitį-Putiną, kuris buvo mano profesorius, ir Magduta, kuri, pavėluotai pradėjusi studijuoti, maždaug tuo pačiu laiku kaip ir aš maitėsi Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto koridoriuose. Antras, jau artėjęs susipažinimas su ja buvo Vokietijoje, nes teko gyventi tose pačiose Regensburg'o ir Scheinfeld'o stovyklose ir bendradarbiauti jos ir jos būsimo vyro Slavėno kasdieniame žinių biuletenyje.

Gudelių pradžios mokykloje

Kaip minėjau, iš Pilotiškių į Gudelius apie trys kilometrai. Rudenį ir pavasarį tuos tris kilometrus Vincas suvaikščiavo pėsčias, betgi dažnai tėvo nuvežamas ir parvežamas. Žiemai nusamdydavo pas kokią miestelio moterėlę kambariuką. Pradžios mokykloje mažai kas kas pasizymi, kad būtų verta įtraukti į biografiją ar istoriją. Pats poetas labiausiai bijodavęs smūgio linuote į delną, priemonės mokiniams sudrausminti ir paskatinti mokytis. Su Vincą mokėsi draugai prisimena pradžiamokslų „patriotiškas“ kaitynes. Kaip minėta, Gudeliai beveik ant suvalkiečių ir dzūkų ribos. Dzūkų, sako, būvę daugiau, ir jie suvalkiečių pravardžiudavę tekšiais. Tekšiams, taigi nedzūkams, priklausė ir Vincas. Mokinukai dėl vietinio patriotizmo kartais susistumdavę, vieni kitų knygas į balą išmesdavo. Atrodo, kad tuo viskas ir baigdavosi. Negi daug mušis, kai prieš keletą metų jau buvo išspausdinta Vinco Kudirkos „Tautiška giesmė, kuri „Vardan tos Lietuvos“ skatino vienybę, kurios ir dabar vis dar nepasiekiamo. Vienas iš pradžios mokyklos moksleivių Vincą Mykolaitį prisimena kaip rimtą, tykų vaiką.

Marijampolės gimnazijoje

Gudeliuose mūsų poetas mokėsi tik porą metų. Paskui tėvai nusamė Marijampolėje butuką miesto pakraštyje ir nuvežė Vincą su motiute, kuri šeiminkavo jam ir dar keliems mokinukams. Vincas mokėsi apži-

Juozas Masilionis skaito paskaitą apie Vincą Mykolaitį-Putiną Poezijos dienu programoje gegužės 28 dieną Jaunimo centre, Čikagoje.

Zigmo Degučio nuotrauka

ties pradžios mokykloje, kurios vedėju buvo tėvo geras pažįstamas Motiejus Endziulaitis. Jis parengė egzaminams į gimnaziją. Egzaminus sėkmingai išlaikė ir, apenkęs parengiamąją, įstojo į pirmąją klasę. Tai buvo 1905 metų rudenį. Įstojo į tą pačią Marijampolės gimnaziją, kurioje prieš daugiau kaip 35 metus mokėsi Vincas Pietaris, pirmosios lietuviškos apysakos — *Algimanto* — autorius, kurią prieš 30 baigė Vincas Kudirka, „Tautiškos giesmės“ ir daugelio satyrų autorius, įstojo trečiasis Vincas, būsimasis poetas ir rašytojas, dar vargu ar ką žinojęs apie pirmuosius du, tuo labiau dar nežinodamas, kad jis visu didingumu įsiriškiuos į jų eilę.

Gimnazijoje jam padarė įtakos du mokytojai: Petras Kriaučiūnas, lietuvių kalbos mokytojas, ir kun. Motiejus Gustaitis, kapelionas. Čia jau pradėjo ryškėti kai kurie Vincą Mykolaitį meniškieji gabumai ir polinkiai. Pirmą, pajuto polinkį piešti. Iš kažkur gavo Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Gedimino paveiksluką ir jį padidindamas nukopijavo. Moksleiviai buvo didžiulė sensacija sužinoti, kad Lietuva kadaise turėjo savo kunigaikščius ir dargi vieno jų net pamatyti paveikslą. Antra, pamėgo rankdarbius ir medžio raizinius. Tėviškę per atostogas įreminęs veidrodį, paveikslus, padirbę gražiai išpjaustytą rankšluostinę, kad motina, pakabinusi savo darbo rankšluostį, stebėjosi sūnaus sugebėjimu išpjaustyti dar gražesnius raštus medyje, negu jos išausti rankšluostyje. Trečia, išryškėjo polinkis muzikai ir dainai. Kun. Gustaitis suorganizavo mokinių chorą, į jį įstojo ir Mykolaitis. To neužteko. Mieste chorą suorganizavo ir vedė aušrininkas Tomas Žickus. Ir į jį įsirašė. Gimnazijoje parašė ir du eilėraščius: vieną apie Lietuvos girias, kitą apie Nemuną. Tie eilėraščiai nėra išlikę.

Seinų kunigų seminarijoje

Kai tik labiau pasiturintis Lietuvos ūkininkas pradėjo leisti savo vaikus, ypač sūnus, į mokyklą, ar tai būtų 19 amžiaus antroji pusė, ar 20 amžiaus pirmoji, didžiausias jo troškimas buvo nors vieną jį matyti prie altoriaus, Dievo tarnyboje. Tai žinome iš daugelio mūsų rašytojų ir kultūrininkų biografijų. Tokį troškimą turėjo ir Mykolaitis. Nors ir prelatas Mykolas Krupavičius liudija, ir pats poetas savo *Atsiminimuose* pasisako tiesiogiai, *Altorių šėšely* netiesiogiai, kad į seminariją stojęs savo noru, neverčiamas, tėvų neįkalbinėjamas, ta-

Motina skarelės kampu nubraukė džiaugsmo ašaras. Ji tuoj išsikubino iš seklyčios tą linksmą žinią pranešti tėvui (Magdalena Mykolaitytė Slavėnienė, *Putinas mano atsiminimuose*. London: Nida 1977. Pp. 77-78).

Tai, be prievartos, be įkalbinėjimų Vincas 1909 metų rudenį, baigęs keturias klases, nelaikęs turimos lotynų kalbos pataisos, buvo tėvo nuvežtas į Seinus. O jie yra maždaug 40 km kilometrų nuo tėviškos, vienos dienos žygis ten, kitos — dienos žygis atgal. Tėvas kasmet nuveždavo į Seinus ir parveždavo mokslo metų pabaigoje, o dar kartą ar du per metus nuveždavo maisto.

Ir taip šešiolikmetis jaunuolis, apysilpnio kūno sudėjimo, nepasiekęs pilnos ūgio normos, pateko į Seinų kunigų seminariją. Maždaug pusė klierikų buvo lietuviai, kita pusė — lenkai. Kovodavo tarp savęs dainavimu. Laisvalaikio metu lietuviai ir lenkai klierikai pakaitomis dainuodavo, kuri grupė kurią nugalės. Pasiėmęs laisvalaikį ir varpelius skambinant eiti į koplyčią, abi grupės sutartinai giedodavo psalmę „Laudate Dominum omnes gentes“ — Garbinkite Viešpatį visos tautos.

Lenkų literatūros profesorius, grąžindamas Mykolaitį rašomajam darbui, paklauso: „Mykolaiti, ar tamsta mėgini rašyti eilėraščius?“ Mykolaitis, kuklus vaikas, nedrąsiai atsakė: „Ne“. Lietuviai klierikai turėjo slapta lietuvių draugiją. Prie kiekvieno naujai įstojusio būdavo priskiriamas vienas narys patirti, ar jis tinka įtraukti į draugiją. Po tokio pagyrimo Vincas Mykolaitis buvo pakviestas į draugiją. Narys turėjo parašyti referatą ar grožinį kūrinį. Mykolaitis parašė eilėraščių „Putinas“ ir perskaitė susirinkimui. Klierikas Petras Gudelis, rašinėjęs literatūros kritikas P. Krago slapyvardžiu net Adomo Jakšto redaguojamajame *Draugijoje*, tad eilėraščių smarkiai sukritikavo, bet ir pagyrė. Jis niekur nebuvo išspausdintas, bet autorius Putiną pasiėmė savo slapyvardžiu ir jį pradėjo pasirašinėti maždaug nuo 1911 metų po savo eilėraščių, spausdinamais Seinuose einančiame *Šaltinyje* ir Kaune einančiame *Draugijoje* bei *Ateityje*. Nuo tada buvo vieša paslaptis, kad Vincas Mykolaitis yra Putinas. Pilotiškiuose, tėvi-

kės sodo viename kampe augo šalia vienas kito šermukšnis ir putinas, didžiavęsi savo raudonom uogom ne tik rudenį, bet ir žiemą. Šeimos įsitikinimu, tas sodo putinas ir sugundęs poetą pasivadinti Putinu. Putinas draugijoje ne tik savo eilėraščius skaitė, bet ir referatus rašė. Vienaime jį, būdamas IV kurse, taigi 1912-1913 metais kelė klausimą, ar kunigas gali būti geras poetas. Jis net išsireiškė: „Nenoriu užkasti savo talento. Noriu būti poetas, o kadangi kunigystė būtų poetui yra kliūtis, tai iš seminarijos turėsiu išstoti“ (*Atsiminimai*, 92).

Nepaisant tokių abejonių, Mykolaitis buvo pamaldus, gerai besimokąs klierikas, puikiai skambinęs pianinu ir grojęs vargonais. Buvo klierikų choro dirigentu. Ta pareiga jį atpalaiduodavo nuo dalyvavimo iškilmingoje pamaldų asistijoje.

Atostogose

Vincas, kaip minėta, buvo vyriausias iš devynių vaikų šeimoje. Vienam po jo gimusiam broliui mirus, jis dar labiau amžiumi pasistūmėjo priekin visų likusiųjų. Būdamas silpnokas, iš pat mažens nebuvo spaudžiamas prie jokių ūkio darbų. O pradėjęs mokytis gimnazijoje, tėviškėje bebuvęs svečias, net ir kitiems broliams bei seserims.

Prieš parvažant klieriką Vincą į Seinų, namuose būdavo savotiškas subruzdymas, švarinimasis. Jis jau nebebuvo vadinamas vardu, Vincu ar Vincuku, o kunigėliu, tą žodį pagarbiai ištariant, juo pasididžiuojant. Nors ir svečias, seniai nematytas, bet buvo nekalbus. Dieną dažniausiai būdavo užsidaręs seklyčioje ar su knyguote rankose bevaikščiojęs po sodą. Iš seklyčios, sako, išeidavęs pavakariais, ypač jei kada išgirdavęs kaimo jaunimą dainuojant. Mėgo pats dainuoti ar giedoti chore, mėgo dainos klausytis.

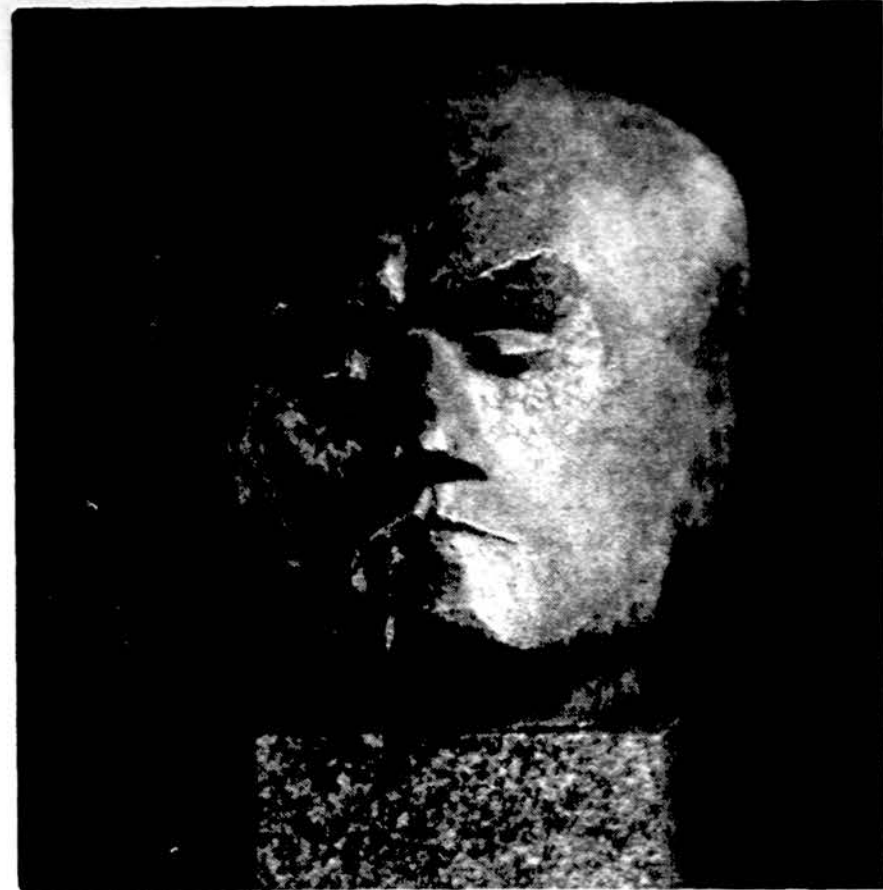
Po vakarienių klierikas mėgdavo eiti į „Altorių šėšely“ vadinamą Aušrakalnį, kuris anksčiau visai kitą vardą turėjo del akmenukų gausumo. Kalnelis net ir be didesnio grožio, tik tiek, kad nuo jo platesnės apylinkės matyti, galima geriau saulėlydžiu pasigėrėti. Kalnelis pliku-telaitis, vos pora medžių jo viršūnėje. Tuos jo vakarinius pasivaikščiojimus sesuo Magdalena taip apibūdina: „Mums atrodė, kad Vincentas tas aš pasivaikščiojėmiais lyg šalinavosi nuo mūsų, nuo savo šeimos, mūsų lyg vengdavo. Rodos, po vakarienių, kada jau visa šeima būdavo viduje, ir mūsų klierikas galėtų bent valandėlę pabuvoti kartu, pasikalbėti, kad ir ūkiškomis temomis. Bet... šios temos, matyt, jau tada jam buvo labai svetimos.“

Atostogų metu ir Putinas nuvažiuodavo pas klierikus draugus pavišėti, ir vienas kitas atvažiuodavo į jo tėviškę. Motina visada jaunuosius kunigėlius priimdavo ir pavaišindavo.

Tarp Seinų ir Petrapilio

1914 metų rugpjūčio mėnesį prasidėjo Pirmas pasaulinis karas. Į kariuomenę rusų valdžia neėmė kunigų, diakonų ir subdia-konų. Seminarijos vadovybė lais-kais sušaukė paskutiniojo kurso, VI, klierikus į Seinus. Kurie buvo sulaukę 23 metus, įšventino kunigais, diakonais. Putinas gavo subdiacono šventimus, kitiems buvo per jaunas. Vienas jo kurso draugų atsiminimuose apie Putiną taip rašo: „Neteko vyrukas laisvės ir nuo to laiko turėjo kalbėti ilgas kunigų maldas — breviorų, bet tai išgelbėjo nuo karo tarnybos“ (*Atsiminimai*, 76).

Tai atsiminkime, kai užeis noras klausiti, kodėl Putinas, neįsijaušdamas pašaukimu arba manydamas, kad poetas ir kunigas nesiderina, pasirinko šventimų į kunigus kelią.

Leonas Striga. Vincas Mykolaitis-Putinas portretas, 1979. Bronza, granitas, h 47.

Dovydas Zundelovičius. Vincas Mykolaitis-Putinas. Medalis, 1978. Aliuminis, 21,5 diametras.

Iš pradžių rusai buvo įsiveržę į Prūsiją, paskui ėmė juos iš ten stumti atgal. Seinai 1914-1915 metais ar ne tris kartus ėjo iš rėkų į rėkas. Mokslo seminarijoje pasidarė neįmanomas. Vadovybė leido klierikams, kurie gali, grįžti į tėviškes, kitiems — rinktis Vilniuje nurodytą adresą, bet Vilnių siekti savomis priemonėmis. Ir Putinas pasiekė Vilnių. Klierikai buvo paskirstyti gyventi pas klebonus — lietuvius ar lenkus, nes lenkiškai visi klierikai mokėjo. Putinas pateko pas lietuvių kleboną kun. Juozapą Kuklą, būsimąjį Kašiadorių vyskupą. Čia seminarija nesuorganizuota, ir klierikai turėjo prąga susipažinti su Lietuvos sostine Vilniumi ir su gražiaisiais Trakais.

Vilniuje buvo įsikūrus Lietuvos komitetas nukentėjusiems dėl karo šelpiti. Komitetas šelpė ir seiniškius klierikus. Gaudavo po 12 ar 15 rublių kas mėnesį. Klierikai sužinojo, kad panašų komitetą turi ir lenkai. Sugalvojo, kad „nebūtų bloga, jei pavyktų pamelžti ir lenkišką karvutę“ (*Atsiminimai*, 77). Nuvyko pas lenkus. „Iš kur jūs?“ klausia. „Iš Lenkų karalystės, iš Suvalkų krašto“, atsakė. Mat Suvalkija po Napoleono karų buvo įjungta į Varšuvos kunigaikštiją. Ir gavo. Dvi pašalpas gaudami, klierikai atsigavo: buvo gi čia atsiradę „plikai kaip tilmikai“. Vilniuje 1915 metų birž. mėnesį pašventė Mykolaitį diakonu.

Rugpjūčio mėnesį atlikę rekollekcijas Vilniuje, 1915 m. rugsėjo 1 d. Minsko katedroje vyskupas Antanas Karosas pašventė kunigų ir Putiną.

Ir vėl pasiklauskime, kodėl Putinas, tvirtinęs, kad jam, poetui, kunigystės priėmimas būtų žalingas, ir diakonyste, ir kunigyste, būdamas toli nuo tėviškos ir tėvų, jų neverčiamas, priėmė? Atsakymui yra ir kitas motyvas, ne tik kariuomenė. Mat rusų valdžia kunigų seminarijose

išeito mokslo nepripažino, nes jose nebuvo dėstomi kai kurie dalykai, reikalingi gimnazijos baigimo atestatui. Ir Putinas, kada jis bebūtų išstojęs iš seminarijos, būtų turėjęs tik keturių klasių gimnazijos cenzą, o su tokia cenzu neįstojti į jokią aukštąją mokyklą nei tuometinėje caro Rusijoje, tuo labiau kur nors užsienyje.

Petrapilio Dvasinėje akademijoje

Pašvestam kunigui, kelias Putinui į Dvasinę akademiją laisvas. Ji, žinoma pavyzdiną klieriką, imlų mokslui, jau žinomą ir kaip poetą, lietuvių kunigai profesoriai priėmė, kaip sakoma, išskęstomis rankomis. O rado čia ir draugų iš seminarijos. Akademijoje buvo tada dvi šakos: skriptūristinė-dogmatinė ir moralinė-teisinė. Putinas pasirinko pirmąją šaką, sunkesnę ir gal jam mažiau prie širdies. Gyveno bendrabutyje, uoliai studijavo. Bet čia buvo jau ir daugiau laisvės. Juk jie jau kunigai ir studentai. Tuo laiku buvo 78 studentai, iš kurių 26 lietuviai.

Petrapily tuo laiku buvo apie 20,000 lietuvių: vieni gyveno nuo seniau, kiti karo atbloktai. Buvo leidžiami keturi savaitraščiai (*Lietuvių balsas, Naujoji Lietuva, Santara ir Vadas*) ir mėnesinis *Ateities spinduliais*. *Lietuvių balsas* 1915 metais per kelis numerus perleido dar Seinų seminarijos perkeldamą *Kunigaikštį Žvainį*, o *Ateities spinduliuose*, kurių buvo redakcijos narys, spausdino savo eilėraščius. Atostogų metu mėgo pakeliauti: 1916 metais buvo Suomijoje, o 1917 metais Kaukaze. „Putino nuotakas Kaukaze veikė nauja aplinka, svaigino jį visiškai laisvė. Čia jam niekur nereikėjo rodytis su il-gais kunigais rūbais, nešiojo civilinę eilutę, platų kaklaraištį, „pensne“ akinius su juoda šone (Nukelta iš 3 psl.)

Vincas Mykolaitis-Putinas antkapis Rasų kapinėse, Vilniuje.

Vincas Mykolaitis-Putinas

DEBESĖLIUI

Baltapūki debesėli,
Lengvasparni lakūnėli,
Kur tu skriesi?
Ar tik saulę palydėti,
Ar rytų aušroj žerėti
Tu viliesi?

— Pro bekrastį melsvą plotą
Jūra skendėja miglota, —
Ten keliausiu
Ir sodriais lašais patvinęs,
Prie audringos jos krūtinės
Prisiglausiu. —

Tai ir mano, debesėli,
Juoda mintį rūpestėli
Nuplukdinki
Ir į gilią jūrą,
Kur vien bangos šniokščia, ūžia,
Paskandinki.

VAKARE

Jau dega žaromis saulėleidžio kraštai,
Liepsnotus žibintus tuoj saulė užgesys —
Ir nykių sutemoj nutilis žingsnių aidai
Ir pajūrio bangų vienodas slamesys.

Aš laukiu čia tavęs, kilnioji valanda,
Palikęs kelyje gyvenimo dejas.
Pagarbinsiū tave saulėleidžio malda
Ir vėl nueisiu viens į gestančias žaras.

Dėl ko taip liūdna gi budėti čia vienam
Tarp gestančios dienos ir kylančios nakties,
Išties maldoj rankas liepsnotiem vakaram
Ir viena tebejaust: kad myli ir ilgies.

Štai sugaudė banga, į krantą puldama,
Štai sušvietė gelmėj palūžes spindulys, —
Pasibaigė diena, su saule gesdama, —
Aš žiūriu ir klausau nurimęs ir tylis.

TĖVŲ ŠALIS

Už jūrų marių, už mėlynųjų
Už kalnų, slėnių, miškų juodųjų,
Pro nykią tamsą ir rūstų vėją,
Kurs balto sniego pusynus sėja, —
Kaip šviesų šiltą gegužio rytą,
Rausvais alyvų žiedais kaišytą,
Mintim lakiaja, jausmu gyvuojų,
Tave svajoju, tave dainuoju,
Tolima, brangi Tėvų šalie.

Skaudžiai be vilties, kurčiai be aidų
Mus piktos vėtros verpetuos svaiddo.
Pailso jėgos, aptemo mintys,
Ir emė brolio brolio bauginis.
Tik tu, brangioji visiem vienodai
Tą patį vaizdą iš tolo rodai:
Pro kraujo puotą, liepsna gaisruota,
Žiedais spygliuotais apvainikuota
Spindi aukštybėj, Tėvų šalie.

Spindėk, brangioji, skausmu auginta.
Jau lauktas rytas pro dūmus švinta.
Ir mes, klajūnai, su ryto giesme
Svetur sukeltus skausmus išliesme
Ir grįšim, grįšim silpni išbalę,
Bučiuosim žemę, gaivinsim galį.
Tik kolei staugia audringi vėjai,
Spindėk aukštybėj, kaip man spindėjai,
Tolima, brangi Tėvų šalie!

ŽEMEI

Graži ir galinga esi, nuodėmingoji žeme!
Tu praneši dangų savųjų žiedų skaidrumą.
Iš tavo gelmių sau vaivorykštės metmenis semia —
Iš tavo krūtinės ir aš sau gyvybės imu.

Nuo juodbruvo veido saulėleidžio skarą nutraukus,
Tu šiltą pavasario naktį manim apsaigai;
Jaučiu tavo plakančią širdį ir kvėpiančius plaukus,
Kaip galą svaiagina, lyg žydinčių pievų ūkai.

Raudonos aguonos nulinkę tau vyto prie kojų,
Ant tavęs rausvi debesynai pakriko lengvai, —
Susitelkę žvaigždės ir mėnuo padangėj sustojo,
Kai šiltą pavasario naktį mane bučiavai.

Apglebiau tave, kaip nė vienas apglėbt negalėtų.
Jaugau tavin chaotingų geismų šaknimis.
Kaip pasakos augalas kilsiu lig ruimų žvaigždėtu,
O kraunamas žiedas tavąja gyvybe išmis.

UŽGESO ŽIBURIAI

Užgeso žiburiai, nutildė mūsų puotą,
Nudraskė viesulas girliandų vainikus.
Taurė neišgerta, daina neišdainuota, —
Užgeso žiburiai pro džiaugsmą ir juokus.

Užgeso žiburiai — ir vėl mes tylūs, rūstūs
Ir liūdesiu nykiu, ir baime nežini.
Be atgarsio dvasia ar melstūs, ar skustūs;
Užgeso žiburiai — ir mes vieni vieni.

Užgeso žiburiai — ir paslėpto troškimo
Nei aš neatdariau, nei tu neatdarei.
Metu puikių sapnų, tylaus jausmų žaidimo
Užgeso žiburiai, užgeso žiburiai.

MARGI SAKALAI

Lydėdami gestančią žarą, vėlai
Pakilo į dangų margi sakalai.
Paniekinę žemės vylingus sapnus,
Padangėję ištiesę savo sparnus.
Ir tarė margieji: negrįšim į žemę,
Kol josios kalnai ir pakalnės aptemę.
Sapnai ir šešėliai padangėse mums
Šviesiųjų į saulę kelių nebedrums.
Mes, skaisčiąją aušrą dangum pasiviję.
Iš josios vainiko nuskinsim leliją —
Ir miegančios žemės laukus ir uolynus
Paversime žėrinčiais saulės gėlynais.
Ir štai suplasnojo iš naujo sparnais,
Tolyn ir aukštyn, kolei kraujas užkais
Pavytosios saulės ieškota liepsna
Ir žemei užgims pranašauta diena.

Bet štai rytuose jau nuraudo dangus,
Jau nušvietė saulė uolas ir laukus,
Tačiau iš dangaus nei anksti, nei vėlai
Negrįžo į žemę margi sakalai.

RUDENIO NAKTĮ

Tyli naktis, šviesi rudens naktis,
Skambi, kaip dainiaus kankiai šilkastygiai,
Plikus laukus, ir pievas, ir girias
Užliejo sidabru taip lygiai, lygiai.

Vėlai nuklydau aš į tuščią lauką
Tavim pasigėrėt, gilus dangau.
Pakeliau veidą į žvaigždėtą aukštį —
Ir tartum lašas jūroj išnykau.

Ir nežinau, kad aš būtis kelionėj
Minu vien žemės tremtinio takus,
O mano džiaugsmas, poilsis ir laisvė
Toli, kaip aukštos žvaigždės ir dangus.

Ir nežinau, kad ryt ir vėl su saule,
Ant veido užsimovęs margą kaukę,
Žingsniuosiu, kaip ligšiol, į šviesų rūmą,
Kur nieks mane nei sveikina, nei laukia.

Ir nežinau, kad visos mano dienos
Bus ta pati be vilties vienuma,
Kur mano siela, kaip nyki liepsnelė,
Klajos dangaus žvaigždėto laukdama.

Tyli naktie, šviesi rudens naktie!
Tau daug yra žiburių dangum spindėti,
O man širdis viena, tyli liūdna:
Tau šviesti ir žavėti, o man mylėti.

RŪPINTOJĖLIS

Dievuli mano, kas per šviesios naktys!
Ir kas plačių padangių per aukštumas!
O žvaigždės, žvaigždės didelės ir mažos
Taip spindi, net graudu, Dievuli mano.

Išeisiu, sau tariau, ant lygaus kelio:
Ant lygaus kelio iš dangaus aptašė,
Ant lygaus kelio šviesiąją naktųžę
Tai tik jaunam plačias dūmas dūmoti.

Bet kam gi tu, budrus Dievuli mano,
Prie lygaus kelio rūpestėliu rymai?
Prie lygaus kelio, kur vargų vargeliai
Vieni per dienas dūšaudami vaikšto.

Dievuli mano, argi mūsų godos
Tave prie kelio iš dangaus aptašė,
Ar gal tos šviesios rudens naktųžės
Tave iš mūsų žemės išsapaavo?

Priimki gi mane, budrus Rūpintojėli,
Prie lygaus kelio šianakt padūmoti. —
O kad aukštam danguj tos šviesios žvaigždės
Taip spindi, net graudu, Dievuli mano.

IŠ „PESIMIZMO HIMNU“

5. Palaimintas būki, žmogaus nežinojime,
Nei savo gimimo, nei savo mirties,
Nei savo likimo vienatvės klajojime,
Nei savo menkystės džiaugsmo ar vaitojime, —
Nei ką tu prakeikei, nei kam tu meldies.

Vedi tu bedugnėmis kelią man tiesdamas,
Kaip vergą per drėgnus ir juodus urvus,
Vylingais miržais gyvenimui šviesdamas,
Sapnais ir nežinomus pasviečius kviesdamas,
Kol siela prie kapo ir kryžiaus pabus.

Tada gal patirsiu, kad visas gyvenimas
Nevertas nei juoko, nei lašo aukos,
O mano gimimas, mirtis ir išganymas,
Kaip amžinas dieviškas jausmas ir manymas,
Per amžius Kūrėjo krūtinėj liepsnos.

Bet šiandien lenkiuosi prieš didelę paslaptį,
Kur degina kraują gyvybės alkiu —
Ir vėl nenutilstančiu laimės ieškojimu,
Likimo slapto išarmių nežinojimu
Prie kapo ir kryžiaus vienatvėj žengiu.

6. Trumpo gyvenimo didė menkysta!
Kaip tu plati ir galinga esi!
Tavo šešėliuose gyvastys vysta,
Merkiasi žvaigždės ir saulė šviesi.

Kaipgi tu pavergei dvasios laisvumą
Didžio pasaulio garbingą valdovą;
Kilnūs jo sostai, paniekinti žūna,
Kyla vergai į maištingą kovą.

Ė, nenurimstančios dvasios laisvūne!
Tavo skausmų ir laimėjimų žygiai
Puosia padangių aukščiausią viršūnę,
Skamba jų posmais aidai šimtastygiai.

Tu gi patsai vien šešėlio šešelis,
Kurs savo vardo minioj nepažįsta: —
Klaidžioji gūždiai pasauliui iškeles
Trumpo gyvenimo didė menkystą.

Atleiski man, jei aš tave užvyliu
Ir tavo lūkesčiai kaip sapnas žus.
Aš nejučiuom į tavo širdį pyliu
Tuos sielvarto apnuodytus lašus.

Kaip niekadaris lobį išieškojęs,
Tolyn į juodą nežinią brendu.
Tik gailės krūtinėje kerojas
Su tavo žvilgsniu, šypsniu ir vardu.

Nueisi tu, mūs meile nusivylus,
Žvarbi naktis mane apgaubis juodai.
Buvai tu meilė meilėje pamilus,
Bet meilės džiaugsmo meilėj neradai.

O galgi tavo lūpos man įrodys,
Jog neteisus šis juodas mano žodis.

PAVASARIO PARADAS

Pavasario pievų melsvi vandenai
Geltonom purienom pražydo.
Žutiriai sublizgėjo pauksinti herbai
Ant saulėto karžygio skydo.

Nuo miško ataskamba maršo garsai
Ir žaliosios vėliavos plazda.
Į priekį išjoja balsingas heroldas,
Kraipydamas iškilių lazda.

— Išeikite, žmonės, seni ir maži —
Atokaiton — saulėn — prie slauto!
Į valdžią atvyksta šaunus karaliūnas
Ir dovanas gausiai jum skaito.

Mažyliam — iš karklo ir gluosnio dūdu,
Seniokam — nuo kosulio vaisto!
O vyram ir bobom — kam dalge, kam grėbli
Į sprogstančius padirvius švaisto.

Jaunieji — rikiukitės šen poromis!
Jum tokį suktinį sudrošin,
Kad ligi rudens jisai miego neduos
Ir baigsis vestuvių kermošium!

Ir štai užplūdo. O, Viešpatie, kas per minia!
Tik klega, tik šaukia, tik mirga...
O saulė šokinia kietai pažabotą
Pavasario žvangiantį žirgą!

ŽEMEI GIMTAJAI*

Meluotų, kas sakytu,
Kad aš tavęs nuo pat jaunystės nemylėjau.
Kiekvieną vakarą, kiekvieną rytą
Aš su tavim džiaugiausiu,
Su tavim kentėjau.
Ir daug viltingų pažadų po tavo kojų,
Būties keliais klajodamas, aukojau.

Dabar, kai saulė gesta vakaruos,
Aš vėlai prie tavęs kaip motinos glaudžiuos,
Praėjusių dienų svajonėm gyvenu,
Džiaugiuosi tuo, kas buvo ištesėta,
Ir gaila to, kas buvo vien žadėta,
O virto vien tik sauja
Pilkujų pelenų.

Menu aš daug juodų dienų
Ir šviesų po audros rytą,
Kai tu it vargdiene našlaitė,
Suvarginta ir išbauginta,
Tačiau iš smurto gėdos išvadota,
Ryžtingai pakilai ir nuėjai kartu
Statyti naujojo pasaulio
Šeimoj išlaisvintų tautų.

Dabar man gera su tavim
Laisvai džiaugsmingai atsikvėpti,
Žvilgsniu plačias dirvas aprėpti.
Pavydulingai ežiomis neišraižytas,
Kur plotai augsavario javo
Saulėteky kaip jūra subangavo.

Lig pat mirties budėsiu su tavim,
Su sielvarto ir džiugesio mintim,
Mane syvai tavieji išmaitino.
Kaip sūnų tu lig šiol mane globoji.
Ir laimės didesnės širdis nežino,
Kaip džiaugtis su tavim,
Tu mano žeme, motina gimtoji.

* Šis eilėraštis parašytas 1959 metais — ar jis skaitytinas vien tų metų kontekste, ar gali būti perkeltas į naują, trisdešimt metų vėliau?

IŠTIKIMYBĖ

Palaimos šviesią valandą
Ar juodu nesėkmės metu
Aš liksiu ištikimas žmogui
Ir sau pačiam.

Yra nematoma jungtis
Tarp mūsų visų širdžių,
Ir saulėtą dienovidį,
Ir nykų vidurnaktį
Aš ją jaučiu, aš ją girdžiu.
Po kasdienybės pelenais
Karšta rusena žarija
Kiekvieno mūsų širdyje.
Tegul ji skaidriai išsižieb
Draugystės šildančiais jausmais
Palaimos šviesią valandą
Ir juodu nesėkmės metu —
ir tamsią naktį,
Ir šviesią dieną —
Būties akimirka
Kiekvieną. — — —

Kultūrinė kronika

• **Giedrė Montvila** dalyvavo parodoje „A Connecticut Renaissance“, kuri vyko The Silo Gallery, 44 Upland Road, New Milford, Connecticut, gegužės 15 — birželio 20 dienomis. Giedrė naudoja renesanso laikų tapybos metodus: pėdų ir spalvų sluoksnius, teikiantis paveikslui gyli. Apie savo kūrybą Giedrė sako: „Aš gerbiu Carravaggio dėl dramos ir chiaroscuro, Botticelli dėl linijos elegantiškumo, Vermeer dėl spalvų ir permatomumo, ir Redoute dėl jo meilės gėlems... Aš save laikau iš esmės realiste, nors kartais save išreiškiu siurrealistškai. Aš esu koloristė ta prasme, kad matau spalvų subtilumą ir esu laiminga, turėdama dovaną tą subtilumą galėti pavaizduoti. Realizmas ir spalva yra siūlai, kurie jungia mano tapybą ir piešinius.“ Kartu su Giedre Montvila parodoje dalyvavo dailininkai Judith Flaxman ir Peter Seltzer.

• **Dalia Kučėnienė** Čikagos miesto centre ruošioje programoje dainavo Domenico Zipoli (1688-1726) kantatą Dell' offesa a vendicarme. Jai akompanavo Enrique Alberto Arias. Tai buvo dalis Chautauqu Chicago programų serijos. Programa, pavadinta „Classical heroines, Suicides and Music“, įvyko gegužės 25 dieną 5:30 v.p.p. Harold Washington Library Center auditorijoje, 400 South State Street, Čikagoje. Pirmosios programos dainos: „The Rape of Lucretia in Literature and Music“ — kurioje dainavo

Dalia Kučėnienė, Susan Forster skaitė ištrauką iš Šekspyro dramos „The Rape of Lucretia“. Antrojoje programos dalyje — „Virgil's Aeneid in Literature and Music“ — Susan Forster skaitė ištrauką apie Dido, o Enrique

Dailininkė Giedrė Montvila savo studijoje.

Alberto Arias skambino Muzio Clementi (1752-1832) pianino sonatą „Didone abbandonata, Scena Tragica“. Dalia Kučėnienė yra plačiai koncertavusi Jungtinės Amerikos Valstybėse, Azijoje, Europoje ir Pietų Amerikoje. Ji specializuojasi mažiau žinomais baroko ir modernių laikų kūriniams, ir ko gero ji vienintelė

JAV dainininkė, kuri savo repertuarą įtraukus Zipoli kantatą.

• **Emanuelis Zingeris**, viešdamas Londone, kalbėjo Jewish Genealogical Society of Great Britain susirinkime, kaip praneša Londone leidžiama *Jewish Chronicle* balandžio 23 dienos laidoje. Savo pranešime genealoginei draugijai Zingeris pabrėžė, kad dabar yra galimybė Lietuvoje pasinaudoti žydų istoriniais bei kultūriniais dokumentais, kurie anksčiau buvo neprieinami. Reporteris pažymi, kad Emanuelis Zingeris yra Lietuvos žydų bendruomenės garbės pirmininkas. Žydų muziejaus Vilniuje direktorius ir Lietuvos seimo atstovas. Jis yra Parlamento Užsienio reikalų komiteto narys ir šiuo metu formuoja komitetą tyrinėti rasizmą Lietuvoje. Susirinkimo šeiminiškams buvo John Marshall MP, o taip pat dalyvavo Norman Hogg, MP ir dr. Antanas Nesawas iš Lietuvos ambasados Londone.

• **Dalios Kasčiūnaitės** ir **Jean-Jacques Porret** paroda Balzako Lietuvių kultūros muziejuje, Čikagoje, atidaryta gegužės 21 dieną ir tęsis iki liepos 5 dienos. Kasčiūnaitė baigė Dailės institutą Vilniuje 1972 metais ir yra išstaciusi savo darbus daugelyje parodų. 1982 metais laimėjo premiją Rytų Vokietijoje, 1987 metais laimėjo pirmąją Kaplar premiją Vengrijoje. Visai neseniai turėjo parodą Maskvoje, dalyvavo lietuvių meno parodoje Helsinky, International Plenaire Austrijoje, rodė savo darbus Čikagos Cultural Center.

Jean-Jacques Porret gimė Šveicarijoje 1941 metais. Po inžinerijos studijų Porret persikėlė į New York'ą ir pradėjo skulptoriaus karjerą. Atvykęs Čikagon jis pradėjo specializuotis bronzose, kurias jis lieja paprasto vaško procesu. Kurį laiką Porret studijavo su garsiu anglų skulptorium Henry Moore. *Abage Encyclopedia of Bronze* Porret apibūdina kaip „savarankišką mastytoją, kurio skulptūrą galima aprašyti kaip natūralistinį modernų mišinį, kuriame formos supaprastinamos iki savo esminių ritmų ir elementų“.

Dalia Kučėnienė
Algio Mockaitio nuotrauka

• **Evelina ir Bronius Masio-kai**, gyvenantys Aurora, Colorado, praėjusiais metais išleido savo paruoštą lietuvišką/anglišką žodyną *Žodžiai žodžiai/Words words*, dabar ruošia anglišką/lietuvišką žodyną, kuriame bus surinkta kasdieniniai posakiai, o ypač daug idiomatinių

Nuomonės ir pastabos

Daugiau lietuviškų kompaktinių plokštelių

Man įdomu klasikinė muzika, tad ir žiūriu, kas darosi Lietuvoje. Sakau, gal *Draugui* būtų įdomu pranešti, kas iš Lietuvos čia atkeliavo. Tad ir surašiau, ką neseniai suradau ir įsigijau. Tai Lietuvos kūrėjų ir atlikėjų darbai, ir viskas CD plokštelėse. Žinoma, tai nėra viskas (žiūraitis, esu beveik tikras, dirguoja dar ir „Romeo ir Juliet“ toj pačioj serijoj), bet kaip tu tą visumą nustatysi. Ryšių tinklai dar nėra tobuli.

Mikalojus Čiurlionis: Works for String Quartet. Vilnius String Quartet. MCA Classics AED-10283.

Čiurlionis: Poemes symphoniques „Dans la foret“, „La Mer“.

išsireikškimų. Darbas milžiniškas, nes šio pobūdžio atitikmenys itin sunkiai atrandami, nustatomi ir išverčiami. *Žodžių žodžių/Words words*, kurį *Draugo* kultūriniam priede recenzavo dr. Antanas Klimas 1992 m. liepos 2 d. numerį, laida jau išsibaigusi.

Antrosios šio žodyno laidos leidimą ir platinimą perėmė JAV Lietuvių Bendruomenės Švietimo taryba. Norintieji žodyną užsisakyti, gali kreiptis šiuo adresu: Regina Kučienė, 13648 Kickapoo Trail, Lockport, IL 60441. Kaina — 25 doleriai, persiuntimas (pirma klase) — 5.65 doleriai.

Quator a cordes de Vilnius, Grand Orchestre Symphonique de la R.T.V. d'URSS. Direction: Vladimir Fedosseiev. Harmonia Mundi France LDC 288004. (Šias simfonines poetas taip pat atlieka ir Slovaku sinmfonija Marco Polo leidyne.)

Edvard Grieg: Symphony in C minor, Symphonic Dances Op. 64. Lithuanian National Symphony Orchestra. Conductor: Terje Mikelsen. Qualiton/Simax of Norway PSC 1091.

Missa in honorem Sancti Casimiri — Juozas Naujalis. Ažuoliukas. Direction: Vytautas Miškinis. Qualiton/JADE JACD 074.

Maurice Durufle: Requiem, Quatre motetes. Ažuoliukas et Orchestre symphonique de Lituanie. Direction: Vytautas Miškinis. Qualiton/JADE JACD 033.

Olivier Messiaen: Vingt regards sur l'Enfant Jesus. Aleksandra Juozapėnaitė-Eesmaa, piano. Qualiton/JADE JACD 1221.88.

Pyotr Ilyich Tchaikovsky: Swan Lake. The Bolshoi Theatre Orchestra conducted by Algis Zhuraitis. Duet 32 CD.

USSR Choral Festival: Byelorussia & Lithuania. MCA Classics AED-10609.

Leonas Sabaliūnas
Ann Arbor, Michigan

Vincas Mykolaitis-Putinas atsiminimuose

(Atkelta iš 2 psl.)

kabanti virvele. Savo gražius juodus, bangomis gulančius plaukus gerokai paaugino — ko ne iki kalnierių. Toks jis ne kiek nebuvo panašus į kunigą, į dvasiškį. Jis buvo galantiškas, ir kurorto vasarotojai, žiūrėdami į šį jaunuolį, spėjo: gal koks dailininkas, gal artistas, gal poetas (Magdalena Mykolaitytė-Slavenienė, 159-160).

O Rusijoje 1917 metais jau buvo neramumai: caras nuverstas, valdo Kerenskis, o jį nuverstį laukia bolševikų spalio revoliucija.

Pakeliui į Šveicariją

Laimei, anuo metu Amerikos lietuvių katalikų Tautos fondas suorganizavo keletą stipendijų gabiesiems lietuviams studentams studijuoti Šveicarijoje. Iš Rusijos buvo parinktas Putinas ir keturios merginos: Marija Andziulytė, Ona Petruskaitė-Kriksčiūnienė, Ursulė Urnežytė-Starkuvienė ir Ramanauskaitė, vėliau tapusi sesele kazimieriete Alfreda. Gavę dokumentus, išvyko puslaimiai per Suomiją į Šveicariją. Buvo karo metas, ir Vokietija nenorėjo leisti per savo teritoriją važiuoti Rusijos piliečiams į Šveicariją. Kol sulaukė leidimo, Stockholm'e turėjo išbūti arti keturių mėnesių — nuo 1917 metų lapkričio pradžios iki 1918 metų kovo pradžios. Čia rado apie 20 lietuvių, jų tarpe kun. Juozą Tumą-Vaižgantą. Dienos metu lankydavo miesto muziejus, vakare susirinkdavo Lietuvių komitete. Tada Tumas Vaižgantas intensyviai rašė savo *Pragiedrulių* ir vakarais skaitydavo. Be abejo, čia savo poezijos skaitydavo ir Putinas. Putinas čia susidraugavo su Vaižgantu visam likusiam gyvenimui.

Šveicarijoje

Pagaliau vokiečiai įsitikina, kad lietuviai ne rusai ir 1918 metų vasario vidury užrakintame vagone leido iš Švedijos per

Vokietiją nuvažiuoti į Šveicariją. Ir ar ne paradoksas? Maždaug prieš metus, 1917 metų vasario mėnesį vokiečiai užplombuotame vagone leido Leninui iš Šveicarijos pervaziuoti į Švediją.

Visi penki atsidūrė Fribourg'e, studijavo tame pačiame universitete. Putinas apsigyveno kunigų viešbutyje Albertine, merginos — moterų vienuolyne.

Putinas pagrindinė šaka paėmė filosofiją, šalutinėmis filosofijos ir meno istorijas, savo pomėgiui dar lankė kai kurių tautų literatūros kursus. Pagrindinis jo profesorius buvo belgas vienuolis M. de Munynck, dėstęs tarp kitko ir estetiką bei psichologiją. Pas jį parašė ir apgynė disertaciją apie rusų filosofą Solovjovą.

Tuo laiku Fribourg'e studijavo tarp 15 ir 20 lietuvių, jų tarpe, be Putino, Stasys Šalkauskis, Kazys Pakštas, Juozas Eretas, nors ir šveicaras, bet pripratęs prie lietuvių, Izidorius Tamošaitis ir kiti, kurie vėliau tapo Lietuvos universiteto profesoriais. Turėjo jie ten lietuvių draugiją, kuriai pirmininkavo Putinas. Visi studijavo uoliai, bet per atostogas būreliais ekskursuodavo po Šveicariją, buvo nuvažiuavę net į Paryžių.

Gyvendamas Albertine ir studijuodamas universitete, turėjo vilkėti sutaną, bet sutanos jis labai nemego, ir dažniausiai to laiko fotografijose matome jį dėvintį civilinius drabužius.

Vėl tėviškėje

1922 metų pavasarį, baigęs Šveicarijoje mokslus filosofijos daktaro laipsniu, grįžta į Lietuvą. Pirmiausia nuvažiuoja į Kauną, susiranda darbą — pakviečiamas Lietuvos universiteto Teologijos filosofijos fakulteto dėstytoju. Fakultetas parūpina vieneriems metams stipendiją studijuoti Muenchen'o universitete ir parašyti habilitacijos darbą.

Taip susitvarkęs, važiuoja į tėviškę. Leiskime pasakoti jo seseriai Magdutei:

„Sugrįžimo dieną tėtė labai anksti išsiskubino į Marijampolę pasitikti namo grįžtantį sūnų... Pavakariop... jie jau įsuko į kie-

mą. Aš, metas į brolių pirmą žvilgsnį, nustebau, o kartu lyg ir suabejojau, ar tai tikrai mano laukiamas brolis, nes iš brichos išlipa ne mūsų 'kunigėlis', o civiliškas, šviesiai apsiropkęs ponas. Po tiek nesimatymo metų, net ir dėl veido bruožų nebuvau tikra...“

Išlipęs 'poną' pirmiausia puolė sveikinti mama su žodžiais:

— Tai jau sugrįžote, kunigėli... vos pratarė pro šarnas...

Visiems suėjus į seklyčią, [...] iš vieno lagamino jis išėmė juodus kunigiskus rūbus, ir juos duodamas mamai, pasakė:

— Šiuos, mama, reikėtų išprosyti. Bus reikalingi į bažnyčią. Kelionėje juodi rūbai nepatogūs, greit sudulka, — lyg teisingai, todėl jis nekunigiskai apsiropkęs parvažiavo, kalbėjo Putinas. Šiuo momentu didelis akmuo turėjo nusiristi nuo mamos krūtinės: reikią, Vincentas tikrai kunigas [...]

Visi giminės emė kiekvienas kviesti pas save, o Putinas visiemis teisinio, kad daug reikalų turis Kaune, kur jis gaunąs universiteto profesoriaus vietą... Dėdė Jurgis drąsiai pasiteiravo: 'Kodėl kunigėlis paskirtas į Kauną — taip toli... Ar negeriau būtų buvę, kad būtų gavęs vietą kur nors artimesnėje parapijoje?' [...]

Kitą dieną motina skundėsi dukrai Magdutei:

— Vis tas versitetas ir versitetas... — Jos balse didelis nusivylimas. — O man atrodo, kad daug geriau būtų kur prie parapijos, gal kur arčiau, nė tas Kaunas. Galėtum dažniau pasimatyti... Kas tas propešorius? Ar tai versiteto tikybos mokytojas? (Magdalena Mykolaitytė-Slavenienė, 198-199, 210-202).

Nepriklausomoje Lietuvoje

Po trumpų atostogų, gavęs Teologijos filosofijos fakulteto stipendiją ruošti profesūrai, 1922-1923 metais studijavo Muenchen'o universitete, gilinamasis į literatūros ir meno problemas, ruošdamas habilitacijos darbą.

1923 metų vasarą Mykolaitis-Putinas galutinai grįžo į Lietuvą, iš užsienio parsiveždamas filosofijos daktaro laipsnį, o Lietuvoje raskamas išleistas du savo raštų tomas. Jo, poeto, vardas jau Lietuvos švietimoinei žinomas, jo poezija populiari. Universitete dėstė naująją lietuvių literatūrą, visuotines literatūros įvadą, estetiką. Pasiėmė didelį darbo krūvį, nes darbų buvo daug, o darbininkų mažai. Nors ruošė paskaitoms užėmė daug laiko, bet jaunam profesorui nepritrūko energijos ir darbams šalia universiteto. Jo ir kitų iniciatyva buvo įkurtas literatūros studentų būrelis, išsivystęs į studentų ateitininkų meno draugiją „Šatrija“, kurios ne vienas susirinkimas vyko jo bute, nes jis buvo tos draugijos globėjas, o vėliau garbės narys, 1924 metais buvo vienas iš *Židinio* žurnalo steigėjų ir nuo 1924 iki 1931 metų redaktorius. Žurnalą jis išskėlė į tokias viršūnes, kurių dar vis nepasiekia dabar Lietuvoje leidžiamas *Naujas židynys*, nors ir sujungtas su aukšto lygio *Aidais*,ėjusiais čia, Amerikoje. Jo poezija buvo spausdinama jo paties redaguojamame *Židinyje*, atskiroms knygoms, moksliniais straipsniais įvairiuose universiteto leidiniuose ir žurnaluose.

Kai atvyko į Kauną, buvo didelis butų trūkumas. Stasio Santvaro liudijimu (*Atsiminimai*, 219), pačioje pradžioje Putinas turėjęs ilgą, gilų kaip šulinys kambarį Kauno kunigų seminarijoje. Sesuo Magdalena, atvykusi 1925 metais į brolio globą ir mokyttis kazimieriečių „Saulės“ gimnazijoje, rado, kad kurį laiką brolis buvęs tos gimnazijos kapelionu ir čia gyvenęs. Bet 1927 metais jis jau gyvenęs Mickevičiaus ir Daukanto gatvių kampe, po poros metų persikėlęs į dailininko Pauliaus Galaunės namus Ukmergės gatvėje, ties „Saulės“ gimnazija, ir jau galėjęs pas save priimti ir seserį. Paskui gyvena Aukštaitių gatvėje, dar vėliau nusikėlė į Vaižganto gatvę, į Puriklio namus, o 1937 metais čia pasistatydino savo namus. Tai apylinkė Žaliakalnyje prie radijo stulpų.

Tvirtovės puolimas

Nors Putinas dar klieriku būdamas abejojo, ar galės savyje suderinti kunigą ir poetą, bet kunigu liko. Jo bendramokslis klierikų ir studentų liudijimu, Putinas visą laiką buvo aukštos moralės ir labai kuklus žmogus. Tačiau jau ir jo jaunystės poezijoje jaučiamas erotinės meilės ilgesys. Tai pastebėjo ir jauno profesoriaus dar jaunesnės studentės, ir kai kurios, ypač Emilija Kvederaitė, nutarė jį iš tų meilės kančių išvaduoti, tą uždarą tvirtovę paimti. Per paskaitas ji vis atsisėdavo į patį pirmąjį suolą ir spoksodavo į profesorių, kol tas, pakėlęs žvilgsnį nuo paskaitos teksto, su jos žvilgsniu susidurdavo. Po paskaitos vydavosi profesorius, prašydamas papildomai kažką iš paskaitos paaiškinti. Putino bute būdavo literatū, šatriečių, susirinkimai su užkandėliais. Emilija pasistengdavo anksčiau ateiti, paruošti, vėliau išeiti, sutvarkyti. Nuo 1927 metų su Putinu gyveno sesuo Magdalena. Čia Emilutė pradėjo uždeinėti neva studijoms kokios knygos pasiskolinti, tai dėl diplominio darbo pasitarti. „Šatrijos“ gegužinės stengdavosi kuo arčiau profesoriaus būti, su juo grupėje nusifotografuoti. Suzi- nojusi, kur Putinas aukvoja mišias, lekdavo į bažnyčią, o kai tas dėl „Dominus vobiscum“ atsi- grėždavo į žmones, O. Gaigalaitės-Beleckienės liudijimu (*Atsiminimai*, 230), „mūsų draugė Emilija, neišlaikiusi, pametusi santūrumą, taip šypsojosi ir buvo tokia veido išraiška, kad mane apėmė neišpasakyta gėda, nesmagumas, ir aš neturėjau kur akių dėti“. O Emilutė turėjo kur akis dėti ir vis atakavo Putino tvirtovę. 1929 metais priėjo riba: skirtis — arba... Matyt nugalėjo arba, ir Putinas pradėjo ruošti vedyboms: persikėlė iš Teologijos Filosofijos fakulteto į Humanitarinį, parašė *Altorių šešely*. Pagaliau 1935 metų vasarą, anot sesers, Magdalena, prieita prie to, „ko ir buvo bijota“ (Magdalena Mykolaitytė-Slavenienė, 27), prie vedybų Rygoje, Latvijoje. Po to — reakcijos. Vilkaviškio vyskupija čia pasistatydino savo namus. Tai apylinkė Žaliakalnyje prie radijo stulpų.

labiau Mykolaičių. Atrodo, kad ta žinia bent nuo Putino motinos buvo slepiama.

Tėvas mirė 1935 metais po Kaledų, dėl šaltio Putinas laidotuvių neatvažiuojo. Motina mirė 1938 metų rugpjūčio vidury. Putinas dalyvavo laidotuose, o klebonas kan. Aleknavičius tarp kitko kapinėse pamokslė išmetinėjo Putinui: „Putine, Putinėli, mesdamos kunigystę, sutrupinai savo motinai gyvenimą“. Putinas tai rauda, tai balo. Po to jau niekad tėviškę nebesilankė.

Ar Putinas vedęs buvo laimingas, ar ne, liko įvairiausių nuomonių. Daugumas apie Mykolaitienę blogai atsiliepia. O Vladas Šimkūnas, artimai bendravęs su Mykolaičių šeima okupacijos metais, šiaip sako: „Jis vadavosi iš dvasiškių luomo ir pateko į niūrų ir slegiančių moterystės luomą. Taip ir nepavyko jam pilnai išsivaduoti ir likti laisvam taip, kaip jis norėjo (*Atsiminimai*, 321).

Raštai

Visą savo gyvenimą, kol buvo sveikas, Putinas buvo tvarkingas, gal net pedantiškas: tiek laiko paskaitoms ruošė, tiek laiko kūrybai, tiek pasivaikščiavimo. Gal dėlto, kad tvarkingai ir planingai savo laiką naudojo, tiek daug per savo gyvenimą sukūrė. Jo raštus galima suskirstyti į keturias stambesnes grupes: poeziją, dramą, romanai, moksliniai, raštai.

Štai jo poezijos rinkinių pavadinimai: *Raudonieji žiedai, Kunigaitis Žvainys* (1917), *Tarp dviejų aušrų* (1927), *Keliai ir kryželiai* (1936), *Rūšios dienos* (1944), *Sveikinu žemę* (1950), *Poezija* (1956), *Langas* (1966) ir kt.

Romanai: *Altorių šešely*, I, II, III t. (1932 - 1933), išverstas į daugelį kalbų, *Krizė* (1937 - 1938), *Sukileliai*, I, (1957), II tik fragmentai.

Draminiai veikalai: „Valdovo sūnus“ (1921), vėliau perdirbtas į „Valdovą“ (1930), „Nuvainikuotoji vaidilutė“ (1927), spausdinta *Židinyje*, „Operacijos“, spausdinta 1944 metais *Kūrybos žurnale*, nebaigta, „Daktaras Gervadas“, ir „Skalvių mergele“ (išspausdintos 1960 metais *Raštų II tome*).

Moksliniai veikalai: Naujoji lietuvių literatūra, I t. (1936), Literatūros etiudai (1937), „Vyduno dramaturgija“ (Darbai ir dienos, IV, 1935) ir daugybė kitų straipsnių įvairiuose žurnaluose.

Visi Vinco Mykolaičio-Putino raštai, išskyrus mokslinius, šiaip ar kitaip išdėstyti, 1959-1969 metais buvo išleisti dešimtyje tomų. Ano meto sąlygomis leisti, jie nėra pilni, apcenzūroti.

Okupacijos ir gyvenimo saulelaidyje

Atgavus Vilnių ir Humanitarinių mokslų fakultetą iš Kauno perkėlus į Vilnių, kurį laiką važinėjo ten iš Kauno, paskui apsigyveno Vilniuje. Antrosios sovietinės okupacijos sulaukė žmonos tėviškėje, nuo 1944 iki 1954 metų dar profesoriavo Vilniuje, paskui, nuolat silpstant sveikatai, profesorus atsisakė. Komunistai ir Putiną prievartavo atiduoti duoklę, parašyti santvarką garbinančių straipsnių ir eileraščių.

Vyskupo Labuko rūpestiu iš popiežiaus buvo gautas Mykolaičiui ekskomunikavimui neuimamas, gražinimas į pasauliečius. Mirė jis 1967 m. birželio 7 d. Kačerginėje, palaidotas Rasų kapinėse Vilniuje, netoli dr. Jono Basanavičiaus ir kitų žymesnių lietuvių.

Karolis Dineika rašo: „Kai Putino netekome, isiminė labai teisingai J. Baltušio žodžiais: 'Mes laidojame visą epochą'“ (*Atsiminimai*, 451).

Mirė Putinas, bet nemirė ir nemirs jo poezija. Mirė profesorius Vincas Mykolaitis-Putinas, bet nemirė jo skelbtas literatūros mokslas, skelbtas universiteto auditorijose, perėjęs į klausytojus, jų skelbtas Lietuvos gimnazijose ir išsivijios lituanistinėse mokyklose vis naujoms ir naujoms kartoms.

Naudota literatūra

Atsiminimai apie Vincą Mykolaitį-Putiną. Parengė Donata Mitaite. Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, 1993.

Magdalena Mykolaitytė Slavenienė. *Putinas mano atsiminimuose*. London: Nida, 1977.

Jonas Lankutis. *V. Mykolaičio-Putino kūryba*. Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1961.